

weinig ontwikkeld, bloeiend exemplaar, eenzaam aan den kant van den weg staande; te verwonderen is het daarom, dat het niet eerder de aandacht van een plantenverzamelaar getrokken heeft. Zoo zeldzaam is de plant, dat Oudemans in zijn Flora van Nederland slechts een drietal vindplaatsen vermeldt; dat Heukels in zijn schoolflora voor Nederland zegt: Eenige malen gevonden in korenlanden en op ruige plaatsen; dat in de Geïllustreerde Flora van Nederland, samengesteld door de Redacteuren van dit Tijdschrift, de plant met de letters z. z. als zeer

zeldzaam wordt aangeduid, en dat in dit Tijdschrift in den eersten jaargang alleen deze plant is genoemd.

Voor zoover mij bekend is, werd de Rondbladige Doorwas wel in de oostelijke provinciën van ons land, maar nooit in de duinstreken aangetroffen; Dr. Vuyck maakt er ook geen melding van in zijn: Plantengroei der Duinen.

Jammer maar dat het mij niet gelukt is, eenig spoor te vinden van meerdere exemplaren dezer soort in den omtrek van den Bentveltweg.

Haarlem.

Dr. H. J. CALKOEN.

Overzicht der voornaamste waarnemingen op Ornithologisch gebied, van 1 Mei 1899 tot en met 30 April 1900.

(Vervolg van blz. 89.)

Ruticilla titys (Scop.). Zwarte roodstaart. Respectievelijk op 15 en 30 October werden een wijfje en een mannetje bij Wassenaer (Z.-H.) gevangen. (Broekaarts.)

Wat den trek dezer soort betreft werd de eerste aankomst in 1898 en 1899 door mij genoteerd resp. op 8 en op 4 April. In 1891 werd reeds op den 6en Maart door mij een mannetje in het volkomen zwarte kleed waargenomen in het duin nabij Scheveningen. In 1899 zag ik te Doorn (U.) dezen vogel voor het laatst op 13 October.

Jaarlijks huist een paartje in een grooten tegenover mijn huis gelegen villatuin en heeft zoowel in 1898 als in 1899 een nest gemaakt onder een open balkon aan de westzijde van die villa. Beide malen werd dit nest vóórdat het eieren bevatte, door huisschilders verstoord. In 1899 hebben toen de vogels een andere nestplaats gevonden, die ik evenwel niet heb kunnen ontdekken. Wel heb ik ze later in gezelschap van vlugge jongen in gemelden tuin gezien, zoodat zij hun broedsel toch nog tot een goed einde hebben gebracht. In het voorjaar van 1898 droeg het mannetje nog het grijze vrouwelijke kleed *, zoodat er tusschen de beide vogels toen geen onderscheid te zien was. Bij de aankomst in 1899 was het mannetje (hetzelfde?) volkomen uitgekleurd.

In de collectie van Wickevoort Crommelin bevindt zich een oud ♂, op 30 October 1875 in de duinen bij Vogelenzang (N.-H.) gevangen. Men zie ook de opgaven in mijn vorig overzicht. (S.)

Muscicapa grisola. (L.). Grauwe vliegenvanger. Een ♂ werd hier op Texel op 27 September, alzoo vrij laat in den tijd gevangen. (Daalder.)

Mijn laatste datum van waarneming dezer soort is 10 September, en in de collectie van Wickevoort Crommelin zijn een ♀ van 17 en een ♂ van 21 September. Over het algemeen verlaat de grauwe vliegenvanger ons aan het einde van Augustus; de door den heer Daalder gemelde vangst is dus inderdaad vrij laat. (S.)

Muscicapa atricapilla (L.). Zwartgrijs vliegenvanger. Den 3en October nog werd een ♀ op Texel gevangen. (Daalder.)

*) Dergelijke voorwerpen werden door sommigen onder den naam van *R. Cairii* van de type onderscheiden. (S.)

Dit is ook een vrij late vangst. Mijn laatste datum van waarneming is 16 September. In de collectie van Artis zijn de laatste in 't seizoen gevangene twee mannetjes van 12 September, maar in de verzameling Crommelin zijn niet alleen voorwerpen van 15, 16, 18 en 21 September, maar zelfs van 1 en van 8 October. In deze laatste verzameling is een ♂ gedateerd van 10 April, hetgeen opvallend vroeg is, maar aangezien dit stuk afkomstig is uit den dierentuin te 's-Gravenhage, weet ik niet met zekerheid of het op gemelden datum is gevangen dan wel in dien tuin in gevangenschap is gestorven. Mijn data van eerste aankomst dezer soort over verscheidene jaren variëren tusschen 2 en 13 Mei. (S.)

Dendrocopus minor (L.). Kleine bonte specht. Omtrent deze soort heb ik wederom eenige aantekeningen ontvangen, die ik hier laat volgen.

Indertijd schreef ik reeds aan den heer Albarda dat de kleine bonte specht zich bij Beetsterzwaag (Fr.) ophoudt; ik zie dezen vogel nu nog telkens en mag als vrij zeker aannemen dat hij in deze buurt broedt. (Vrijburg.)

Over het broeden dezer soort te Santpoort (N.-H.) zijn mij na het vorig jaarverslag nog eenige bijzonderheden medegedeeld en *in loco* toegelicht: „Al in Februari 1899,” zoo luidt het verhaal van den waarnemer, „heb ik nabij mijn „woning, in het beboschte gedeelte dezer gemeente den mij „bekenden kleinen specht opgemerkt. Bijna dagelijks hoorde „ik het vogeltje in denzelfden boom, maar die was met „klimop begroeid, zoodat het diertje moeilijk te zien was. „Het hield zich echter blijkbaar bezig met het uithakken „van een nestplaats in het doode hout van den top, want „ik vond houtspaandertjes aan den voet van den stam „liggen. Eerst einde Mei schenen de werkzaamheden vol- „tooid, maar niet vóór 8 Juli gelukte het mij, hoog in den „boom de nestgelegenheid te ontdekken, toen een rond „gaatje in een der doode takken mij in 't oog viel met een „specht er bij en andere in den hollen tak, die aan de „opening blijk gaven van hun tegenwoordigheid. Den „volgenden dag had de familie het nest verlaten en ik heb „toen het gedeelte van den tak, waarin de jeugd was „grootgebracht, afgezaagd. De tak of arm heeft daar ter „plaatse een middellijn van 14 cM. De holte is 18 cM. lang. „De ronde opening toegang gevend tot de nestholte, heeft

„5 cM. middellijn. In de holte lagen een kleine hoeveelheid „droog gras en enkele veertjes. De nestplaats bevond zich „in een abeel, de afstand van den beganen grond was „11,5 meter. Na het uitvliegen zag ik 15 Juli nog een drie- „tal spechten in de buurt, die waarschijnlijk tot het gezin „behoorden. Na dien heb ik geen enkelen meer waarge- „nomen in 1899. Eerst in 't begin der tweede helft van „Februari 1900 kon ik weder goed constateeren dat zulk „een specht aan 't werk was, nu aan een hoogen dikken „tak van denzelfden boom; als het sneeuwde of regende „(20 Febr.) hoorde ik hem echter niet.”

In dezelfde Februarimaand werd ook in het „Naaldenveld” onder Vogelenzang, weder een D. minor gezien. (De Graaf.)

Het uitgezaagde nest waarvan boven sprake is, is in Artis terechtgekomen. (Kerbert.)

Op 15 November zag ik in Artis een voorwerp van deze

De kleine specht in Artis.
Photografie van STEENHUIZEN.

soort, 't welk zich hoofdzakelijk in de hooge boomen in den tuin bewoog. Tevoren had ik dit spechtje nog nimmer waargenomen. Op 15 December zag ik terzelfder plaatse andermaal een exemplaar en in Januari nogmaals. Of dit telkens dezelfde vogel is geweest valt moeilijk te zeggen.

Ik zie nu (laatst van April) elken dag twee kleine bonte spechten in den tuin; die aardige vogeltjes maken een geluid dat sterk aan de stem van een boomvalk doet denken, maar een weinig zachter klinkt, en tengevolge waarvan ik ze nu telkens kan te zien krijgen. Ik hoop dat ze in een van de nestkasten van Von Berlepsch, die in Artis opgehangen zijn, zullen gaan broeden. (Steenhuizen.)

Alcedo ispida (L.). IJsvogel. De heer G. van der Heijden, kunstschilder te Bostel (N.Br.) deelde mij het volgende mede:

In de eerste dagen van Juni vond ik op een schilder-

achtig hoekje aan het riviertje de Dommel, twee meter boven den waterspiegel en onder een reeks holen, bewoond door oeverzwaluwen, een nest van den ijsvogel. De ingang daarvan had een geheel ander type dan bij de oeverzwaluwen, en de uitholling liep zacht hellend schuins rechts naar boven. Midden in de pijp liep een soort dijkje of kleine verhevenheid met een groeve aan weerszijden, en de afstand van de opening tot het nest bedroeg 80 cM.

De bodem van het nest was een bruine poederachtige massa met veel overblijfselen van vischgraten vermengd, en daarop lagen vijf jongen en twee (onbevruchte) eieren. De jongen verschilden tamelijk in ontwikkeling; de kleinste waren nog nagenoeg uitsluitend bedekt met de bekende lange bloedpennen, die den vogel een hoogst eigenaardig maar zeer leelijk voorkomen geven, terwijl bij de grootste reeds eenige fraai gekleurde vederen, vooral op de boven-deelen begonnen zichtbaar te worden.

In het begin van September was ik andermaal in de gelegenheid eene ijsvogelwoning te zien, waarvan de details volkomen overeenstemden met het vroeger gevonden nest. Weer vond ik het eigenaardig hoefijzervormig gat met een dijkje in het midden, een en ander ook van dezelfde afmetingen. De vogels hielden zich nog in de buurt van dit nest op. (Van der Heijden.)

Ceryle alcyon (L.). Amerikaansche bandijsvogel. Wat deze soort betreft refereer ik mij aan mijn opstel in het Aprilnummer van het loopende jaar van dit tijdschrift. (S.)

Syrnium aluco (L.). Boschuil. In verband met mijn bericht over deze soort in mijn vorig verslag ontving ik van den heer P. Lels de mededeeling dat de boschuil in de buurt zijner woonplaats (Alblasserdam, Z.-H.) vrij algemeen wordt aangetroffen van af half Augustus tot in het voorjaar. Deze heer merkte op dat enkele boomen met voorliefde door die uilen als rustplaats worden gekozen, zooals o.a. het geval is met een eikenboompje achter zijn woning, 't welk het blad lang behoudt, terwijl ook wilgen en een bruine beuk soms worden bezocht. Broedende is de boschuil in die streek nooit waargenomen, en bij onderzoek is het den heer Lels gebleken, dat deze uil in den naburigen Krimpenerwaard bijna nimmer voorkomt en op het eiland IJsselmonde eveneens tot de zeldzaamheden behoort.

In de provincie Utrecht broedt *S. aluco* o.a. bij Breukelen, uit welke plaats wijlen Van Wickevoort Crommelin herhaaldelijk in Mei zeer jonge voorwerpen ontving. (S.)

Circus pygargus (L.). Aschgrauwe kuikendief. Den 29en Juli ontving Artis drie levende jongen uit een nest gevonden op de heerlijkheid Eeze bij Steenwijkerwolde (O.). Dit nest bevond zich op den grond in een jong dennenbosch; het had een paar kleine zijnesten in elk waarvan zich een jonge vogel bevond. Het groote eigenlijke nest was geheel bekleed met hazen- en konijnenwol. Een der oude vogels werd geschoten, terwijl hij een jongen fazant in zijn klauwen medevoerde. (Kerbert.)

Ik heb in den zomer van 1899 herhaaldelijk een paar dezer kuikendieven waargenomen op de heide tusschen Leersum en Doorn; zoover ik weet is echter geen nest gevonden. (S.)

Buteo buteo (L.). Buizerd. Artis ontving voor de Diergaarde twee stuks die den 20en Juni in het Leuvenumsch bosch, ongeveer drie kwartier van Harderwijk (Geld.) waren gevangen. Hun nest bevond zich in een zeer hoogen dennenboom en had een grooten omvang; het bevatte drie jongen waarvan twee aan het Genootschap werden afgestaan, terwijl het derde in het bezit van den eigenaar bleef.

Den 11en Juli ontving het Genootschap weder een exemplaar gevangen bij Vollenhoven (O.) en den 13en Juli een ♀ uit Hillegom (Z.-H.) terwijl den 20en Augustus andermaal uit deze laatste localiteit een voorwerp aan Artis werd toegezonden. Al deze vogels werden levend ontvangen. (Kerbert.)

Ik maak van deze vangsten melding omdat zij alle in den zomer plaats hadden en de buizerd bij ons te lande geen algemeene broedvogel is. Het voorwerp, dat op 20 Augustus werd gevangen kan een vroege trekvogel geweest zijn. (S.)

Aquila naevia Wolf. Schœuwarend. In de Noord-Hollandsche zeeduinen, gemeente Zandvoort, is op 30 Maart 1899 een ruigpootarend in een sprenkel gevangen. Het bleek bij inwendige schouwing een ♀ te zijn, zooals de praeparateur die den gedooden vogel in handen had, mij gezegd heeft. (L. v. d. Horst.)

De eigenaar was later zoo welwillend mij het specimen te laten zien. Het is een *Aquila naevia* Wolf, 1810, wat grooter en zeer veel donkerder (donker chocoladebruin) van kleur dan het ♀ dezer soort te Wehl geschoten, in het Tijdschrift der Ned. Dierk. Vereen. vermeld serie 2, dl. 5, bl. 47 en te zien in Artis, Mus. Fauna Néerlandica.

Het doet mij leed hier niet te kunnen bijvoegen, dat ook het exemplaar van 30 Maart 1899 aan eene wetenschappelijke verzameling is afgestaan. (de Graaf.)

Aquila clanga Pall. en *A. naevia* Wolf. Albarda bespreekt in het Tijdschrift der Ned. Dierk. Vereen. 1892, bl. 191-195, de tot dien tijd in Nederland geschoten en bekend geworden vijf exemplaren dezer arenden, en is van meening dat zij alle behooren tot *naevia* (= *pomarina*, Brehm), zoodat *A. clanga* uit de lijst der Nederlandsche vogels behoort te worden geschrapt. Deze meening is evenwel onjuist, wat betreft de beide in 's Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden zich bevindende, onder genoemde vijf begrepen exemplaren, welke twee na onderzoek van Dr. P. Suschkin (uit Moskou) zonder eenigen twijfel gebleken zijn tot *A. clanga* te behooren. Deze twee zijn de door Albarda als *A. naevia* vermelde: No. 2, bl. 192, geschoten 2 Mei 1855 op het Loo, en No. 5, bl. 194, geschoten 27 October 1891 op Schoonheten bij Raalte (O.) Dr. Suschkin, gelijk men weet, een uitnemend roofvogelkenner, hield zich op zijn studiereis ten behoeve van een groot osteologisch werk over roofvogels, ook geruimen tijd aan ons Rijksmuseum op en heeft aldaar aan de Schreeuw- en Steppenarenden zijne bijzondere opmerkzaamheid gewijd.

Het bij Schoonheten geschoten stuk (Catal. v. h. Leidsch museum No. 1) stemt volkomen overeen met de afbeelding der jonge *A. clanga* Pall. bij Dresser. (B. Eur. V. Pl. 339.) (Finsch.)

Haliaetus albicilla (L.) Zeearend. Artis ontving voor het Museum „Fauna Néerlandica” een jong ♀, den 29 October geschoten in de duinen achter de begraafplaats „Westerveld” te Velzen. (N. H.) (Kerbert.)

Columba oenas L. Kleine Boschduif. Door Albarda worden als bekende broedplaatsen opgegeven Ellecom en Rheden (Geld.), Soestdijk (U.) en 's Graveland (N. H.). Daarbij moet gevoegd worden de boschrijke streek gelegen tusschen de dorpen Lisse en Hillegom (Z. H.). Uit deze streek ontving Van Wickevoort Crommelin den 14den Juni 1889 twee nestjongen, en in mijne verzameling bevindt zich een jong ♂ van dezelfde herkomst de dato 14 Juli 1890. Gedurende mijn veeljarig verblijf te Lisse hoorde ik meermalen het geluid dezer duif, en 16 April 1899 ontving ik een oud ♂ van het landgoed Wassergeest aldaar. (S.)

Tetrao tetrix L. Korhoen. Ik wensch u opmerkzaam te maken op de verbazende toename van deze hoenders in de provincie Utrecht. Werden zij reeds in 1898 op de Leusderheide aangetroffen, in 1899 hebben zij daar naar alle waarschijnlijkheid gebroed. Arbeiders toch hebben mij medegedeeld, dat zij in jong sparrenhout nesten met ledige schalen gevonden hadden en zelf heb ik in Augustus dikwijls halfwassen exemplaren aangetroffen. In het najaar zag ik koppels van twintig à dertig stuks. (de Beaufort.)

Deze aantekeningen van den heer de Beaufort stemmen volkomen met mijn eigen waarnemingen overeen; deze hoenders verbreiden zich meer en meer in westelijke richting over de Utrechtsche heide. Voor enkele jaren werden voor het eerst nabij Leersum eenige weinige voorwerpen gezien. Dit getal heeft zich gaandeweg uitgebreid, en reeds in het

De kleine specht.

Teekening van JAN VAN OORT naar de nevenstaande foto.

begin van 1897 kon ik de aanwezigheid van een enkel exemplaar constateeren tusschen Doorn en Maarn. Ook hier is hun getal sedert toegenomen en zijn enkele voorwerpen geschoten. Den 5en Februari van dit jaar (1900) zag ik zes stuks bijeen in jonge berkenboomen, op welker knoppen zij aasden, en met dezen arbeid waren zij zoo bezig dat zij mij, zonder dat ik van eenige dekking kon gebruik maken, tot op minder dan veertig meter afstands lieten naderen, zoodat ik duidelijk kon waarnemen dat het gezelschap uit vijf hanen en eene hen bestond. In het najaar van 1899 werden ook voorwerpen gezien in de nabijheid van Zeist en van Soesterberg. (S.)

Phalacrocorax graculus (L.). Gekuijde Aalscholver. Den

22en Februari ving ik een exemplaar te Hornhuizen (Gr.), 't welk door mij levend aan Artis is gezonden. (Rietema.)

Voor zoover ik kan nagaan is dit het vierde voorwerp van deze soort dat in Nederland is bemachtigd. Blijkens latere mededeeling van den heer Dr. Kerbert is de vogel den 20 Maart gestorven en is bij onderzoek gebleken een wijfje te zijn. (S.)

Ardea cinerea L. Blauwe Reiger. Ik ontving ter prepareering een reiger, die begin November aan den Groenendijk bij Cappelle a/d IJssel (Z.H.) was geschoten en gehouden werd voor een exemplaar van *Herodias alba* (L.). Het bleek mij echter geen Zilverreiger, maar een albinistische kleurverscheidenheid van den gewonen reiger te zijn, een vrouwelijk, waarschijnlijk nog jong voorwerp. Snavel en pooten iets geler dan gewoonlijk, iris geel, kuif havanaleurig; de vlekken van hals en borst die bij de type zwart zijn, zijn hier heel licht havana, bijna onzichtbaar. Vleugelpennen havana met een purperachtig tintje; staart evenzoo maar iets lichter. Verder is alles helder wit. De vogel is in het geheel iets kleiner dan de blauwe reiger gewoonlijk is. (Steenhuizen.)

Vanellus vanellus (L.) Kievit. Door mij werden op 6 Januari, kort na dagen van strenge vorst en veel sneeuw, twee voorwerpen opgemerkt nabij Oost op Texel. (Daalder.)

Ik ontving den 20en April van den heer Daalder met eenige andere kievitseieren drie van de type afwijkende exemplaren. Een daarvan is zeer licht zeeegroen met vele bruine en zwartbruine kleine stippen en vlekjes en paarsachtige onderliggende vlekken. De schaal is vrij ruw en voelt stroef aan. De beide andere eieren werden met een derde, volkomen normaal exemplaar in één nest gevonden. Zij zijn lang gerekt peervormig (5.7×3.2 en 5.9×3.1 cm.); eerstbedoeld is normaal gekleurd, het laatste echter geheel wit; dit ei vertoont overigens nog verscheidene groeven en onregelmatigheden in de schaal en bevatte geen spoor van een dooier. Deze witte variëteit schijnt een enkele keer wel voor te komen. (S.)

Eudromias morinellus (L.) Morinelplevier. Den 14en Mei kwam mij een exemplaar in handen, dat zich tegen de telegraaf had doodgevlagen en daarbij een gedeelte van den rechtervleugel had verloren. (Daalder.)

De heer Daalder heeft mij dezen zeer gehavenden vogel toegezonden, die mij bij onderzoek een ♂ in voorjaarskleed bleek te zijn. (S.)

Den 17en November vond ik bij een poelier te Leeuwarden een versch jong exemplaar in herfstkleed, 't welk mij merkwaardig voorkwam om den tijd, waarop het gevangen is (te Holwerd), veel later dan in de literatuur voor den najaarstrekkende soort wordt opgegeven. (van der Werff.)

De vangst van dezen vogel, een ♂, is inderdaad een vrij late. In de collectie Crommelin is een exemplaar dat op 16 November 1872 te Wijk-aan-Zee (N.-H.) werd gevangen, alzoo juist in denzelfden tijd. Andere dergelijke vangsten zijn mij niet bekend. (S.)

Phalaropus hyperboreus (L.) Aschgrauwe Franjepoot. Den 4en September werd een ♂ geschoten nabij Oost (Texel), en den 13en zag ik een exemplaar, dat ik duidelijk kon waarnemen en dat stellig tot deze soort behoorde. Op 21 dier maand werden twee wijfjes in den polder het „Noorden” geschoten, en later nog een voorwerp. (Daalder.)

Den 23en September ontving ik voor het Museum „Fauna Neerlandica” een ♂ en een ♀ die beide op Texel waren geschoten. (Kerbert.)

Scolopax rusticola L. Houtsnip. Ik zag in de derde week van April tweemaal een exemplaar in de tuinen van Artis. (Steenhuizen.)

Limonites minuta (Leisl.) Kleine Strandlooper. Den 23en September werd uit een vlucht van 3 stuks een ♀ aan het Lange Water bij Bergen-op-Zoom (N.-Br.) geschoten. Een paar dagen later kreeg ik nog een exemplaar in handen, ditmaal een ♂. (v. Rhijn.)

Limonites Temmincki (Leisl.) Kleinste Strandlooper. Den 15en Mei werd een vlucht van zes stuks door mij waargenomen in den polder „het Noorden” op Texel, waarvan één werd bemachtigd. (Daalder.)

Dit vogeltje is mij door den heer Daalder voor mijne verzameling aangeboden, waarin de soort nog niet vertegenwoordigd was. Zoover ik kan nagaan, zijn de exemplaren van *L. Temmincki* in andere bekende collectiën alle op den najaarstrekkende geschoten. (S.)

Numenius arcuatus (L.) Wulp. In het begin van December onving ik van den notaris Dijkers bericht, dat hij op zijn landerijen in de nabijheid van „de nieuwe aanleg” alhier (Texel) een zonderlingen vogel had gezien met een verhevenheid op den snavel. Aangezien ik verlof ontving het dier te schieten, begaf ik mij spoedig naar de aangewezen plaats, waar het mij en den mij vergezellenden jager J. Trap na eenig zoeken gelukte het dier te vinden. Op ongeveer 150 tred afstands van ons verwijderd, scheen de vogel druk naar voedsel te zoeken. Het mocht ons niet gelukken nader dan op een honderdtal schreden bij het dier, dat intusschen gebleken was een wulp te zijn, te geraken; toen vloog het weg. Dien dag evenmin als de twee volgende slaagden, trots ijverig en langdurig zoeken, onze pogingen om den vogel in handen te krijgen. Maar den 11en December bracht mij de knecht van genoemden notaris den wulp, dien hij in zijn tuin dood had vinden liggen. (Daalder.)

De heer Daalder heeft mij den wulp toegezonden, die mij bij onderzoek bleek een geheel normaal gekleurd en gevormd, zij het dan buitengewoon vermagerd mannelijk individu te zijn. De eenige afwijking bestond in een groot gezwel aan den bovensnavel, in vorm en kleur wel eenigzins op een aardappel gelijkend. De heer ter Meer heeft dit gezwel voorzichtig geopend en het bleek hem dat de inhoud gevormd was uit eene massa zalmkleurig, half zacht, ziekelijk vleesch, van zulk een gewicht, dat het te verwonderen is dat de vogel dien last heeft kunnen dragen. De buitenkorst is hoornachtig en schilferig. Aan het dier is geen uiterlijke wond van een schot of iets dergelijks gevonden, en het is waarschijnlijk van honger omgekomen; de maag was geheel ledig en de maagwanden ineengeschrompeld.

De heer ter Meer Jr. heeft van den kop, die voor mij is opgezet, een fotografische afbeelding gemaakt (op blz. 104 geplaatst). Het bedoelde gezwel is daarop geheel in zijn oorspronkelijken vorm te zien, hoewel het geopend en tot wering van bederf, van zijn inhoud ontdaan is. Te verwonderen is het niet dat de vogel tengevolge van dezen uitwas geen voedsel tot zich heeft kunnen nemen en alzoo door gebrek is te gronde gegaan. Niet alleen hinderde het dikke gezwel bij het boren in den grond, maar belemmerde ook nagenoeg geheel het uitzicht naar voren. Het is een zeer merkwaardig en stellig hoogst zeldzaam voorkomend geval. De heeren Dr. O. Finsch en ter Meer, die gedurende hunne lange loopbaan zoovele duizenden vogels hebben gezien, verklaarden mij iets dergelijks nog nimmer te hebben waargenomen. (S.)

Stercorarius pomarinus (Temm.) Middelste Jager. Den 3en September bevond ik mij aan het strand te Scheveningen; het weder was mooi en er woei een lichte Westenwind. Sterns en meeuwen, doch niet in groot aantal, trokken in Z. W. richting. Onder deze trekkende vogels bemerkte ik op tamelijk grooten afstand, ook twee donkerbruin gekleurde individuen, die door den kijker beschouwd om hun grootte

en het gemis van verlengde staartvederen, exemplaren bleken te zijn van bovengenoemde Roofmeeuw.

Twee dagen later bevond ik mij weer aan het strand bij zeer stil en buitengewoon warm weder. De zee was bedekt met meeuwen, sterns trokken al visschende langzaam in Z. W. richting, terwijl nu en dan op grooten afstand een vlucht eenden laag over het water passeerde. Een Roofmeeuw (*S. pomarinus*) trok mede in dezelfde richting, later gevolgd door een tweede exemplaar, waarvan de soort wegens den grooten afstand, zelfs met behulp van het glas niet te bepalen was. Op dit stuk werd ik opmerkzaam door het wilde geschreeuw van de zeezwaluwen (waarbij zich ook vele exemplaren van *S. Cantiaea* Gm. bevonden). Ik heb toen door den kijker kunnen waarnemen dat de Jager, laag over het water vliegend, nu en dan als een sperwer op een stern toeschoot en trachtte dezen zijne buit te ontnemen, wat echter meestal scheen te mislukken. Op roofvogelachtige wijze beproefde de Jager daarbij steeds boven zijn uitgekozen slachtoffer te komen. (S.)

Larus minutus Pall. Dwergmeeuw. Vier oude vrouwelijke exemplaren in het winterkleed werden den 4en December te Hornhuizen (Gr.) gevangen, en den 8en dier maand een ♂. (Rietema.)

Sterna hirundo L. en *St. macrura* Naum. Vischdiefje en Noordsche Zeezwaluw. Toen ik in 1898 het broeden van laatsbedoelde soort op Texel constateerde (zie mijn vorig verslag), heb ik meenen op te merken, dat aldaar van afzonderlijke broedkoloniën van beide soorten, zooals die elders zijn waargenomen (zie o. a. Droste-Hülshoff) geen sprake was. Bij een volgend bezoek aan dat eiland in Juli 1899 heb ik tevens kunnen vaststellen dat individuen van de twee species te-zamen in vluchten vereenigd langs het strand vliegen, gelijk ook door gemelden schrijver wordt medegedeeld. (S.)

Sterna nilotica Hasselq. Lachstern. Twee stuks, ♂ en ♀, werden op 28 April door mij te Hornhuizen (Gr.) gevangen en aan den heer Snouckaert gezonden. (Rietema.)

Dit is de eerste maal sedert 1897 dat ik exemplaren van deze soort ontving. (S.)

Fulmarus glacialis (L.) Noordsche Stormvogel. Den 5en en den 6en December werd telkens één voorwerp te Hornhuizen (Gr.) gevangen. Eerstbedoeld is levend aan de Amsterdamsche Diergaarde gezonden, het tweede, een oud ♂, aan den heer Snouckaert voor zijne verzameling afgestaan. (Rietema.)

Aan deze vangsten is niet onmiddellijk een zware storm voorafgegaan, waaruit blijkt dat deze vogels onze kust ook bezoeken zonder door sterken wind daarheen, naar het heet: „verslagen” te zijn. (S.)

Procellaria pelagica L. Stormvogeltje. Een bij Pieterburen (Gr.) gevangen exemplaar werd den 8en November levend door mij ontvangen voor de Diergaarde van Artis. (Kerbert.)

Procellaria leucorhoa V. Vaal Stormvogeltje. Ik ontving ter praepareering een ♂ dat den 21en September in de gemeente Groessen (Geld.) is geschoten. (Steenhuizen.)

Dat deze vogel zoo diep landwaarts in is aangetroffen, zal waarschijnlijk wel een gevolg zijn van het stormachtige weder der voorafgaande dagen. Deze en de voorgaande soort worden nu en dan in 't binnenland, ver van de zee gevonden. Ik ontving een ♂ en een ♀ die den 14en November te Hornhuizen (Gr.) waren gevangen (S.)

Chen hyperboreus (Pall.) Sneeuwganzen. Den 15 December des morgens zag ik een koppel van 17 dezer ganzen over den tuin van Artis vliegen; luid kwakkelende, beantwoordden zij de ganzen in den tuin. De dieren vlogen, naar schatting,

op eene hoogte van ongeveer 150 meter, en aangezien het weder helder was, kon ik ze zeer duidelijk waarnemen; zij vlogen niet in V vorm, maar in één schuine lijn, van West naar Oost. Dit is nu reeds de tweede maal dat ik deze soort waarneem; zes jaren geleden zag ik een nog grooter vlucht bij Zeeburg overvliegen. (Steenhuizen.)

Anser albifrons erythropus (L.) Dwerggans. Midden October werd een jong ♀, zonder wit aan het voorhoofd, bij Eemnes (U.) gevangen, en kwam levend in het bezit van den heer F. E. Blaauw te 's Graveland. Later, gestorven zijnde, is dit stuk door den heer Blaauw aan het Leidsch Museum ten geschenke gegeven. (Finsch.)

Cygnus olor (Gmel.) Zwaan. In de tweede helft van December, toen er veel ijs in de Zuiderzee was, werden dicht bij de Texelsche kust twee oude voorwerpen uit een koppel van drie stuks geschoten. (Daalder, de Nederl. Jager van 6 Jan. 1900.)

Cygnus Bewicki Yarr. Kleine Zwaan. Een exemplaar van deze soort werd op 12 December bij Kampen (O.) gevangen en aan Artis voor de diergaarde afgestaan. (Kerbert.)

Nettion crecca (L.) Wintertaling. Den 11en Augustus werd eene bleke kleurverscheidenheid dezer soort op Texel geschoten. Het is een ♀. Over het algemeen is dit voorwerp licht isabelkleurig, kop en hals met lichtbruine puntjes en streepjes. Borst, rug en mantel lichtbruin gevlekt. Vleugelpennen der eerste orde grijsbruin, spiegel als bij de type. Bovendekvederen van den vleugel grijs met lichte randen. Staartpennen lichtbruin met witte randen, middelste paar witgeel; onderdeelen wit met lichtbruine vlekken; bek gewoon; pooten licht okerkleurig met grauwwachtige zwemvliezen. (ter Meer.)

Ik bezit een dergelijke variëteit, geheel isabel en lichtbruin gekleurd. Een verschil is echter op te merken aan den spiegel, die bij mijn voorwerp bruin is, tusschen twee witachtige, onduidelijke banden. Dit exemplaar werd 11 December 1897 op Texel gevangen. (S.)

Querquedula discors (L.) Amerikaansche Blauwvleugeltaling. Wat deze soort betreft refereer ik mij korthedshalve aan mijn opstel in dit Tijdschrift, bl. 225 en volg. van den vierden jaargang. (S.)

Harelda hyemalis (L.) IJseend. Deze soort heeft zich in den afgeloopen winter vrij menigvuldig vertoond. Mij is daaromtrent het volgende bekend geworden.

Begin December werd een mannelijk voorwerp gevangen bij Dockumer nieuwe Zijlen (Fr.) en aan Artis gezonden. (Coets.) Half December zag ik onder de vele eenden die zich in zee nabij het eiland Texel ophielden, verscheidene ijseenden. Later werd een exemplaar door mij geschoten en werden nog meerdere gezien. (Daalder. Ned. Jager van 6 Januari 1900.) Einde Februari werd een ♂ geschoten in den Anna Paulownapolder (N. H.), (Steenhuizen.) In Februari en Maart vond ik enkele exemplaren bij Amsterdamsche pooliers. (Eykman.) Eindelijk werd mij een zeer fraai ♂ in volkomen kleed toegezonden door den heer Daalder; dit stuk is den 4en Maart op Texel geschoten, terwijl ik later nog van dezelfde localiteit een ♂ ontving in onvolkomen kleed dat den 23en April, alzoo vrij laat in het seizoen, werd gevangen. (S.)

Uria lomvia (L.) Zeekoet. Een oud voorwerp in zomerkleed werd den 16en Juni te IJmuiden (N. H.) gevangen en levend aan Artis voor de Diergaarde afgestaan. (Kerbert.)

In den zomer komt deze soort niet dikwerf aan onze kust. Den 9en Juni 1847 werd een ♂ te Katwijk-aan-Zee gevangen, den 11en Juni 1888 een ♀ te Helder en 18 Juni 1892 een exemplaar te IJmuiden.

Het zomerkleed legt deze soort reeds vroeg in het jaar, in Februari, aan. Ik bezit een voorwerp in dit kleed dat den 8en Maart 1890 te Zandvoort (N. H.) is gevangen, en in de collectie de Graaf (thans in Artis) is een ♀, dat op 10 Februari 1847 werd bemachtigd en toen reeds het prachtkleed droeg. (S.)

Uria lomvia, var. *Ringvia*. Brunn. Bastaardzeekoet. Den 15en November werd een ♀ gevangen bij Kloosterburen (Gr.) en mij voor mijne verzameling aangeboden. (S.)

Mergulus alle (L.) Kleine Alk. Deze soort heeft zich in den afgelopen winter vrij talrijk bij ons vertoond.

Den 13en November werd een ♀ gevangen te Hornhuizen. (Gr.) (Rietema.) Den 18en November vond ik een exemplaar bij een poelier te „de Burg” (Texel) en den 29en dier maand zag ik drie stuks zwemmen in het Molenwater in den polder „het Noorden” (Daalder.) Ik ontving einde November ter prepareering een ♀ dat te Oostzaan (N. H.) dood was aangetroffen. (Steenhuizen.) Het Museum „Fauna Néerlandica” ontving 18 November een ♀ bij Santpoort (N. H.) gevonden. (Kerbert.) Den 23en Maart werd een exemplaar op de Schelde bij Bergen-op-Zoom (N. Br.) geschoten. (La Fontijn.)

Op 7 en 17 Maart werd telkens één wijfje geschoten aan

de steenen strandhoofden nabij Loosduinen, welke ik beide voor mijn collectie heb ontvangen.

Opmerking verdient dat alle exemplaren, welke sexe onderzocht is kunnen worden, wijfjes waren; deze treft men hier veel meer aan dan de mannetjes, gelijk Albarda ook mededeelde in zijn ornithologisch verslag van 1897. Ik ontving in dat jaar zeven stuks, waarbij slechts twee mannelijke exemplaren bleken te zijn. De in de collectie Crommelin aanwezige inlandsche vogels (5 stuks) zijn alle wijfjes. (S.)

Fratercula arctica (L.) Papegaaiduiker. Den 27en Januari werd een jong mannetje geschoten op Texel. (Steenhuizen.)

Ik ontving een ♀ dat op 17 Maart aan het strand nabij Loosduinen (Z. H.) is gevonden. (S.)

Colymbus nigricollis (Brehm.) Geoorde Fuut. Een jong exemplaar werd den 4en October op Texel geschoten. (Daalder.)

Colymbus auritus L. Kuifduiker. Tegen het einde van Februari werd een ♀ geschoten bij Schellingwoude. (N. H.) (Steenhuizen.) In de maand Maart vond ik enkele uit Noord-Holland afkomstige exemplaren bij Amsterdamsche poeliers (Eykmán.)

MR. R. BN. SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG.

Doorn, Mei 1900.

Gallen en haar Bewoners.

(Vervolg van blz. 85.)

Voordat we nu verder gaan, moet ik even stilstaan bij het gezegde, dat we van galbewoners moeten spreken, want indien men gallen kweekt, zal men allerlei soort van dieren voor den dag zien komen. Er zijn enkele dieren, welke het vermogen missen om gallen te vormen, deze leggen nu hunne eieren in de reeds gevormde gallen der andere soorten, het zijn de zoogenaamde inquilinen. Er zijn nu weer verschillende gevallen mogelijk; bij de galwespen is dit nog het beste onderzocht en geeft Mayr 4 gevallen aan: 1e het inquiline wijfje legt haar ei in de natuurlijke holte, (niet in de larvekamer) die nu vergroot wordt en nu kan de wettelijke bewoner, dus de galvormer tot ontwikkeling komen.

2e De larvenkamers der inquilinen liggen in de schors buiten het voedingsweefsel, de wettelijke bewoner komt ook tot ontwikkeling. Dit merkte ik pas op bij *Cynips kollari* Hart.

3e De Inquilinen leven in de larvekamer, de jonge larve sterft en er worden in de holte kamers voor de nieuwe bewoners gevormd.

4e De larvenkamers bevinden zich in het voedingsweefsel en zijn straalsgewijs om het middelpunt gelegen; de wettelijke bewoner gaat te gronde.

Hierbij komt nog dat de larven der wettelijke bewoners, zoowel als die van de inquilinen kunnen worden aangetast door parasieten, en men kan zich

eens voorstellen wat voor verrassingen men bij de kweeking kan krijgen.

De parasieten behooren tot de Chalcididae en zijn fraai metaalkleurig, met soms een verbazend lange legboor.

Om groote hoeveelheden gallen in jeugdig stadium

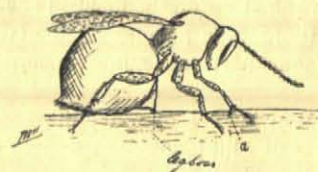

Fig. 13. *Biorrhiza terminalis* Fabr., eierlegend in een eikenwortel. Juli 1899.

te verkrijgen, of indien men de bewoners wil leeren kennen, moet men deze kweken en in het eerste geval weer eieren laten leggen. Het kweken der gallen gaat echter met allerlei moeilijkheden gepaard; plukt men ze te vroeg af, dan sterven de dieren bij gebrek aan voedsel of er komen dwergvormen te voorschijn welke niet in staat zijn, eieren te leggen, en plukt men ze weer te laat, zoo is, zooals nu ¹⁾ reeds bij vele gallen der *Andricus fecundatrix* Hart, fig. 7 het geval is, de eigenlijke gal er uit gevallen; hetgeen men van buiten ziet, zijn de ver-

¹⁾ September.